

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**İKİNCİ BÖLÜM
KARAR****YASİN GÜNGÖR BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2018/26782
Karar Tarihi : 5/10/2022

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ
Yıldız SEFERİNOĞLU
Basri BAĞCI
Kenan YAŞAR

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Yasin GÜNGÖR

Vekili : Av. Yunus MURATAKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda kamu görevlilerinin darp, tehdit ve hakaretine maruz kalma nedeniyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanlarını Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 23/1/2014 tarihli hükmü uyarınca, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile tecziye edilmiştir. Başvurucu anılan cezanın infazı için hükümlü sıfatıyla Elâzığ 2 No.lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Kurum) bulunduğu dönemde Cumhuriyet Başsavcılığına hitaben yazdığı 4/5/2018 tarihli dilekçeyle Kurum personelinin şiddet uyguladığını ileri sürmüştür. Başvurucu, dilekçesinde özetle 2/5/2018 günü saat 19.00 sıralarında koridordan ses gelmesi üzerine bulunduğu odanın kapısına yanaştığını, görevli memurların saldırısı sırasında çıkan sesleri işittiğini, acil butonuna bastığını, gözlem penceresinden kendisine bakan ve hakaret eden memurlara durumu öğrenmek istediğini söylediğini, akabinde tek başına kalmakta olduğu odasının kapısının açıldığını ve odasına çok sayıda (ondan fazla) Kurum personeli girdiğini ve hiçbir şey sormadan, söylemeden kendisine şiddet uyguladığını, bilincini kaybettiğini, yere düşmesine rağmen dakikalarca şiddete maruz kaldığını, küfredildiğini, tehditte bulunulduğunu, birçok yerinden yaralandığını, hayati bölgelerine de darbe aldığını, Kurum bünyesinde can güvenliğinin olmadığını, alenen işkence edildiğini belirterek Kurum personeli hakkında suç duyurusunda bulunmuştur.

9. 9/5/2018 tarihli görüşme esnasında başvurunun çşi, iddiaya göre başvurunun yüzündeki darbe izlerinden durumu fark etmiş ve sadece kendi imzasını taşıyan -başvurunun 4/5/2018 tarihli dilekçesiyle koşut ifadeler içeren- 10/5/2018 tarihli belgeyi düzenlemiştir.

10. Elâzığ Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından konuyla ilgili olarak soruşturma başlatılmıştır.

11. Elâzığ Eğitim ve Araştırma Hastanesi Adli Tabiplik Birimi tarafından başvurunun 2/5/2018 tarihinde saat 21.05 sıralarında yapılan muayenesi sonucu düzenlenen genel adli muayene formunun lezyon bulguları kısmında; sağ *frontalde* (baş ön kısım) 2x2 cm *hiperemi* (dokunun normalden fazla kanlanması) ve *ekimoz* (travmaya bağlı olarak kılcal damar hasarı ile kanın cilt altına sızması), sağ *orbita lateralde* (gözü çevreleyen yapı) 2x3 cm'lik ekimoz, altında 2x1 cm'lik hiperemi, sol el 5. parmak üst yüzeyde 0,5 cm'lik üç *dermal abrazyon* (sıyrık), sağ pazu kemiği kısmının arka tarafında 3x5 cm'lik hiperemi, sağ ön kolun *fleksör* (içe bükülmeyi sağlayan kaslar) kısmında 3x5 cm'lik hiperemi, sağ kulak arkasında 1x0,5 cm'lik yumuşak doku ödemi, sağ diz ön tarafta 3x5 cm'lik hiperemi, sağ ayak bileğinin iç tarafında 0,5x1 cm'lik hiperemi, sol dirseğin ön tarafında 1x1 cm'lik hiperemi, sol pazu kemiğinin ön kısmında 3x4 cm'lik hiperemi bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca formda beyin tomografisinin normal olduğu belirtilen başvurunun çözümünün, genel durumunun ve bilincinin iyi olduğu ifade edilmiştir. Sonuç olarak formda, başvurucuda tespit edilen bulguların başvurunun yaşamını tehlikeye sokmadığı ve basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olduğunun tespit edildiği ifade edilmiştir. Anılan sağlık kurumu bünyesinde, olaya dâhil olan beş Kurum personelinin de aynı tarihte ve saatte muayenesi yapılmış; beş personelin özetle el ve parmaklarında sıyrık, özellikle boyun kısmında kanlanma, ayrıca bir personelin de sol göz kapağında sıyrık tespit edilmiştir.

12. Kurumun 2. müdürü, olaya karışan yedi personelin ifadesini almıştır. İfadelerin birbiriyle örtüştüğü gözlemlenmiştir. Buna göre ifadelere özetle 2/5/2018 tarihinde sayım için mahpus R.T.nin odasına girildiğinde R.T.nin hareket ve tavırlarıyla Kurum personeline zorluk çıkardığı, tehditler savurarak hakaret ettiği, bağırarak komşu odalardaki hükümlüleri galeyana getirmeye çalıştığı, slogan atmalarını teşvik ettiği, ülke ve devlet makamları aleyhine aşağılayıcı ifadeler kullandığı, hakarete bulunduğu, küfredtiği, bunun üzerine R.T.nin tedbir amacıyla gözlem altına alınmak istendiği, R.T.nin buna direndiği, bu sırada

işkence yapıldığı düşüncesiyle başvuru ve diğer bir mahpus Y.A.nın odalarında gürültü çıkardığı ve slogan attığı, bu mahpuslara işkence yapılmadığı, R.T.nin tedbir amacıyla gözlem altına alınacağı anlatılmasına karşın mahpusların eylemlerine devam ettiği, akabinde Kurumun asayiş ve güvenliğinin sağlanması, diğer mahpusların da etkilenmemesi adına diğer iki hükümlünün de gözlem altına alınmasına karar verildiği, başvuru odasına girildiğinde zarar verecek şekilde yüzüstü kendisini yere attığı, kafasını ve vücudunu odanın çeşitli yerlerine vurduğu hatta Kurum personeline tekme savurduğu, personelin boğazını sıktağı, başvurucuya sadece gözlem altına alınması için temas edildiği, mahpusların kamera kaydı alınan kısımlarda bilerek aksadığı, gözlem odasında kendi aralarında "Yapmamız gerekeni biliyoruz, acı çekiyor görüntüsü verelim, mutlaka doktor raporu alalım." şeklinde konuştukları, söz ve eylemlerinin tahrik etmeye, Kurumun asayişini bozmaya yönelik olduğu belirtilmiştir.

13. Başsavcılık, güvenlik kamerası kayıtları üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırmıştır. Çözümleyici bilirkişi tarafından düzenlenen 3/6/2018 tarihli bilirkişi raporunda, görüntülerin incelenmesi neticesinde infaz koruma memurları arasında koğuşundan çıkarılan başvuru koridordan geçirilerek müşahade odasına götürüldüğünün, bu sırada başvuru koridordan birkaç kere kendisini yere attığının, yürümek istemeyip direndiğinin, infaz koruma memurlarının başvuru koridordan fiziksel müdahalesinin bulunmadığının gözlemlendiği ifade edilmiştir. Ayrıca raporda kameralarda ses kayıt özelliği bulunmadığı için konuşmaların tespit edilemediği belirtilmiştir.

14. Başvuru; diğer iki mahpusla birlikte haklarında yürütülen disiplin sürecinde alınan ifadesinde neden fiziki müdahaleye maruz kaldığını hâlen anlamadığını, slogan attığını ancak bunun siyasi bir duruş olduğunu, attığı sloganın "Kahrolsun işkence." şeklinde olduğunu, sürekli sözlü ve fiziki müdahaleye maruz kaldığını, can güvenliğinin olmadığını ifade belirtmiştir.

15. Başsavcılık 6/6/2018 tarihinde, başvuru koridordan iddialarının soyut olması nedeniyle kovuşturmayla yer olmadığına karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

01/06/2018 tarihli bilirkişi raporunda hükümlünün infaz koruma memurları arasında koğuşundan çıkarılarak koridordan geçirilerek müşahade odasına götürüldüğü, bu sırada hükümlünün birkaç yerde kendini yere attığı, yürümek istemediği, direndiği tespit edildiği, mevcut görüntülerde infaz koruma memurlarınca hükümlüye yönelik darp, cebir ve fiziksel şiddet eylemlerinin olmadığı anlaşılmakta;

Şikayetçinin başvurusu üzerine girilen tahkikat sonucunda, toplanan delil, bilgi ve belgelerden müştekinin soyut iddiası dışında delil elde edilemediğinden;

Elazığ 2 Nolu yüksek güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu görevlileri hakkında yüklenen suçtan KAMU ADINA KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA..."

16. Başvuru koridordan itirazı Flâzığ 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 2/10/2018 tarihinde reddedilmiştir.

17. Başvurucu ayrıca 4/5/2018 tarihli dilekçesinde yer alan iddialara koştur iddialarla 14/5/2018 tarihinde Başsavcılık nezdinde suç duyurusunda bulunmuş ise de Başsavcılık, mükerrer kayıt olduğu, aynı konuya ilişkin kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verildiği, yeni bir delil ileri sürülmediği gerekçesiyle 6/6/2018 tarihinde kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermiş; karara yönelik itiraz Elâzığ 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 2/7/2018 tarihinde reddedilmiştir.

18. Başvurucu 9/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Ayrıca başvurunun Bakanlık görüşüne karşı beyanında sunduğu belgelerden anlaşıldığı kadarıyla başvuru görevi yaptırmamak için direnme ve hakaret suçları isnadıyla yapılan ve Kurum personelinin müşteki konumunda olduğu ceza yargılamasında olaya karışan diğer iki mahpusla birlikte beraat etmiştir. Elâzığ 1. Asliye Ceza Mahkemesinin 28/2/2019 tarihli beraat kararının gerekçesinde "*mahkeme heyeti tarafından izlenen kamera kayıtlarından başvurunun koğuştan alınıp götürülmesi esnasında memurlara karşı direnme göstermediğinin anlaşıldığı, kameralar ses kaydı yapmadığı için başvurunun görevlilere sövmediği yönündeki beyanın aksinin kanıtlanamadığı ayrıca başvurunun koğuş içinde slogan atıp atmadığı veya kapıyı tekmeleyip tekmelediği anlaşılamamakta ise de slogan ve tekmeleme eyleminin varlığı kabul edilse dahi bunların suç teşkil etmediği*" ifade edilmiştir. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede söz konusu hükme yönelik itiraz/temyiz başvurusu tespit edilememiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. İlgili hukuk için bkz. *Ergin Doğru*, B. No: 2018/18520, 10/2/2021, §§ 24-28.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 5/10/2022 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi

22. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Şerif Ay* (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucu; hiçbir gerekçe olmadan Kurum personeli tarafından kendisine fiziksel güç uygulandığını, olaya ilişkin ceza soruşturmasının objektif olmadığını, olayın tüm koşullarıyla aydınlatılmadığını belirterek adil yargılanma hakkı ile işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Bakanlık görüşünde öncelikle somut sürece dair ayrıntılı açıklamalar yapılmış, yerleşik içtihatlarla yer verilmiştir. Görüşte devamlı Başsavcılık makamının değerlendirmesinden ayrılmayı gerektiren bir durum olmadığı, olayı aydınlatmak adına tüm delillerin toplandığı, soruşturmanın eksiksiz tamamlandığı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

C. Değerlendirme

25. Anayasa'nın "*Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı*" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

26. Anayasa'nın "*Devletin temel amaç ve görevleri*" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuru, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden yakınmış ise de esas olarak Kurum personeli tarafından gerçekleştirildiğini ileri sürdüğü fiziksel müdahaleden ve müdahaleye ilişkin soruşturma sürecinden şikâyet ettiği için inceleme bir bütün olarak işkence ve kötü muamele yasağı kapsamında ele alınmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Başvuru, her ne kadar kötü muamele şikâyetlerine yönelik incelemenin yapıldığı 6/6/2018 tarihli kovuşturmaya yer olmadığı kararının kesinleşmesini beklemeden bireysel başvuruda bulunmuşsa da başvuruyu takiben -itiraz üzerine- kovuşturmaya yer olmadığı kararının kesinleştiği anlaşıldığından kabul edilebilirlik bakımından başvuru yollarının tüketilmesi bağlamında bir eksikliğin bulunmadığı değerlendirilmiştir. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

29. Herkesin maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkı Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır; üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80).

30. Devletin bireyin maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 81).

31. Bununla birlikte her kötü muamele iddiasının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının getirdiği korumadan ve Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerden yararlanması beklenemez. Bu bağlamda kötü muamele konusundaki iddialar uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğinin tespit edilebilmesi için soyut iddiaya dayanan şüphe ötesinde makul kanıtların varlığı gerekir. Bu kapsamdaki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilmemiş birtakım karinelere dayanabilir. Bu bağlamda kanıtlar değerlendirilirken ilgililerin süreçteki tutumları da dikkate alınmalıdır (*Cezmi Demir ve diğ.leri*, § 95).

32. Aynı şekilde bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında olabilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekir. Bu asgari eşik, göreceli olup her olayın somut koşulları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda muamelenin süresi, bedensel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşır. Ayrıca muamelenin ardındaki saik ve amaç dikkate alınmalıdır. Muamelenin heyecanın yükseldiği ve duygu yoğunluğunun olduğu bir anda meydana gelip gelmediği de gözönünde bulundurulmalıdır (*Cezmi Demir ve diğ.leri*, § 83).

33. Tutuklu ve hükümlüler ceza infaz kurumu yönetiminin sorumluluk ve kontrolüne tabidir. Özgürlüklerinden yoksun olan bu kişilerin kötü muameleye maruz kaldıklarını iddia etmeleri durumunda vücutlarında bir yaralanma tespit edilmişse söz konusu yaralanmanın nasıl oluştuğu konusunda makul bir açıklama getirme yükümlülüğü devlete aittir. Özellikle iddiaların doktor raporlarıyla desteklendiği hâllerde kötü muamele yasağının ihlali bakımından açık sorunlar ortaya çıkabilir (*Serdar Avcı*, B. No: 2015/19474, 9/1/2020, § 56; *Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek*, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 95; *Süleyman Deveci*, B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 89-91).

34. Anayasa'nın 17. maddesi ceza infaz kurumunda güvenliği sağlamak, düzeni korumak ve suç işlenmesini önlemek için güç kullanımını yasaklamamaktadır. Ancak bu kapsamda sınırları belli bazı durumlarda, mevzuata uygun olarak ve sadece kaçınılmaz hâllerde aşırı olmaması koşuluyla güvenlik güçleri tarafından fiziksel güce başvurulmasının kötü muamele olmadığı kabul edilmektedir. Ayrıca kişinin kendi davranışından veya tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak kesinlikle zorunlu hâle gelmedikçe bu neviden fiiller prensip olarak kötü muamele yasağını ihlal edecektir (*Ali Rıza Özer ve diğ.leri* [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 81, 82).

35. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüğünün usule ilişkin bir boyutu bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve karışıklı olaylarda kamu görevlilerinin ya da kurumlarının kendi sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (*Cezmi Demir ve diğ.leri*, § 110).

36. Buna göre bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde -Anayasa'nın 17. maddesi "*Devletin temel amaç ve görevleri*" kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili resmî bir soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır (*Tahir Canan*, § 25).

37. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edilebilmesi için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir. Dolayısıyla kötü muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma bağımsız bir şekilde hızlı ve derinlikli yürütülmelidir. Diğer bir ifadeyle yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalı; soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 114). Bu bağlamda soruşturmanın derhâl başlaması, bağımsız biçimde, kamu denetimine tabi olarak, özenli ve süratli yürütülmesi ve bir bütün olarak etkili olması gerekir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 116).

38. Yürütülecek ceza soruşturmalarının amacı, kişinin maddi ve manevi varlığını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların hesap vermelerini sağlamaktır. Bu, bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Diğer taraftan burada yer verilen değerlendirmeler hiçbir şekilde Anayasa'nın 17. maddesinin başvuruçulara üçüncü tarafları adli bir suç nedeniyle yargılama, cezalandırma hakkı veya tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmemektedir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 77).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Başvurucu; tek kişilik koğuştta bulunmakta iken komşu koğuştlarda meydana gelen arbede/gürültü nedeniyle ne olduğunu anlamak için kapıya yaklaştığını, kendi koğuştına gelen Kurum personelinin gerekçesiz olarak şiddet kullandığını, kendisini darbettiğini, vücudunun çeşitli bölgelerinde yaralanmalar olduğunu, diğer odalarda bulunan iki mahpusla birlikte gözlem altına alındığını, haksız yere kötü muameleye maruz kaldığını ileri sürmüştür.

40. Somut sürece ilişkin olarak başvuru dosyası içeriğinde sunulan ve UYAP kayıtlarından elde edilen verilere bakıldığında 2/5/2018 tarihinde R.T. adlı mahpusun odasında sayım esnasında yaşanan arbedenin (slogan atma vb. etkilerle) başvuruçunun da kaldığı tek kişilik odaya sirayet ettiği görülmüştür. Kamera kayıtlarına ve diğer verilere göre başvuruçunun da aralarında olduğu üç mahpus, çıkan olaylar nedeniyle ayrı bir odaya alınmıştır. Mahpusların odasında kamera bulunmaması ve başvuruçunun tek kişilik odada kalması nedeniyle, fiziki müdahaleyi yaptığı ileri sürülen Kurum personelini ve başvuruçunun beyanı/iddiası dışında tek kişilik odada gerçekleşen olayların (darp ve/veya kendini bilerek yere atma/zarar verme) nasıl cereyan ettiğini belirleyici nitelikte başkaca bir kanıt/veri bulunmamaktadır. Bununla birlikte koridordaki kameraların kaydından koridorda mahpuslara fiziki müdahalede bulunulmadığı, mahpusların da -ceza mahkemesi kararının gerekçesinden (bkz. § 19) görüldüğü kadarıyla- koridorda herhangi bir taşkınlık göstermediği anlaşılmıştır. Ayrıca Elâzığ 1. Asliye Ceza Mahkemesi Heyetinin izlediği görüntülerde başvuruçunun kordiora herhangi bir direnişinin olmadığı tespit edilirken Başsavcılığın görüntü kayıtları üzerinde yaptırdığı incelemede başvuruçunun kendisini yere attığı yönünde çıkarımda bulunulması ve bu suretle oluşan çelişki dikkati çekse de gerek soruşturma sürecinde düzenlenen bilirkişi raporu gerekse Elâzığ 1. Asliye Ceza Mahkemesi kararının gerekçesi, başvuruçusu ile Kurum personeli arasında koridor boyunca fiziksel bir müdahalenin/saldırının yaşanmadığını ortaya koymaktadır.

41. "Genel İlkeler" kısmında da vurgulandığı üzere mahpuslar, kurum yönetiminin sorumluluk ve kontrolindedir. Kontrol altındaki bu kişilerin vücutlarında bir yaralanma tespit

edilmişse ve kötü muamele iddiaları da varsa yaralanmanın nasıl oluştuğu konusunda makul bir açıklama getirme yükümlülüğü idari ve yargısal kurumlarıyla devlete aittir. Yaralanmanın doktor raporuyla sabit olduğu hâller, kötü muamele yasağının ihlali bakımından ciddi sorunlar ortaya çıkarmaya muktedir durumlardır. Somut olayda başvuruçunun olayın hemen akabinde sağlık kurumunda yapılan tıbbi muayenesinde özetle baş kısmında kanlanma, ekimoz, göz çevresinde ekimoz, el, kol ve bacak kısımlarında kanlanma/sıyrık, sağ kulağında ödem tespit edilmiştir. Ayrıca olaya dâhil olan beş personelin yapılan tıbbi muayenesinde el ve parmaklarda, boyun bölgesinde sıyrık ve kanlanma tespit edilmiştir. Bu raporların aksini kanıtlayan, yaralanma olmadığını ifade eden başkaca bir tıbbi rapor bulunmamaktadır. Söz konusu veriler, başvuruçunun ile Kurum personeli arasında fiziksel bir çatışma yaşandığı hususunda güçlü ve ikna edici unsurlardır.

42. Bu bağlamda koridor boyunca fiziksel müdahalede bulunulmadığının açık olması ve olayın hemen akabinde başvuruçunun göz çevresi ile baş kısmı başta olmak üzere vücudunun çeşitli yerlerinde ekimozların/kanlanmanın varlığının hekim tarafından tespit edilmesi, buna mukabil Kurum personelinin el ve kollarında sıyrıklar tespit edilmesi dikkate alındığında başvuruçunun tek başına kalmakta olduğu koşutta kendisini yere atması ile açıklanamayacak olan fiziksel bir müdahalenin/arbedenin gerçekleştiğinin kabulü gerekmektedir. Zira -göz çevresindeki ekimoz başta olmak üzere- eldeki bilgi ve belgelerin aksi yorumda bulunmaya imkân tanımadığı açıkça ortadadır.

43. İdari ve yargısal makamlar, söz konusu fiziksel müdahaleye ve başvuruçunun vücudunda oluşan yaralanmalara ilişkin olarak olayın tarafı konumunda olan Kurum personelinin başvuruçunun kendisini yere attığı yönündeki soyut beyanı dışında makul bir açıklamada/değerlendirmede bulunmamış; direndiği ileri sürülen başvuruçunun fiillerini tam olarak ortaya koyamamış; Kurum personelinin fiziksel müdahalesinin söz konusu olmadığını ifade etmiştir. Bu perspektiften zor kullanmanın gerekliliği ve orantılılığı konusunda bir tespit bulunmak mümkün değildir. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi eldeki veriler ışığında kötü muamele yasağının ihlali için aranan asgari ağırlık eşliğinin aşıldığı kanaatine ulaşmıştır. Başvuruçunun yaralanmasının niteliği ve olayı çevreleyen koşullar dikkate alındığında eylemin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele olarak tanımlanması mümkündür.

44. Anayasa Mahkemesi, insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaştığından, bir başka deyişle başvuruçunun Kurum personeli tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir iddiasının bulunduğu kanaatine ulaşıldığından yukarıda anılan ilkeler çerçevesinde sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli ve etkili resmî bir soruşturma yapılması gerekmektedir.

45. Sürece bir bütün olarak bakıldığında ilk dikkati çeken husus, fiziksel müdahaleyi gerçekleştirdiği ileri sürülen personelin Başsavcılık makamı tarafından ifadesinin alınmamış olmasıdır. Kurum personelinin ifadesi, gerçekleştiği ileri sürülen kötü muamelenin meydana geldiği Kurumun ikinci müdürü tarafından alınmıştır. Soruşturma makamlarının bağımsızlığından bahsedilebilmesi için kamu görevlilerine ilişkin soruşturmanın olaya karışmış, sorumluluğu bulunma ihtimali olan kişilerden bağımsız şekilde yürütülmesi gerekir. Başvuruçunun kurum yönetimine ilişkin olarak kötü muamelenin sistematik ve bilinçli gerçekleştirildiği yönündeki iddiaları da gözönüne alındığında bu durum soruşturmanın ciddiyeti üzerinde haklı bir şüphe uyandırmaktadır.

46. Diğer taraftan Elâzığ İ. Asliye Ceza Mahkemesi Heyetinin izlediği (bkz. § 19) görüntülerde başvurunun koridorda herhangi bir direnişinin olmadığı tespit edilirken Başsavcılığın görüntü kayıtları üzerinde yaptırdığı bilirkişi incelemesinde başvurunun kendisini yere atarak direndiği yönünde çıkarımda bulunulması suretiyle oluşan çelişki dikkate değerdir. Her ne kadar direnme olmadığı yönünde tespitin yapıldığı ceza yargılaması, kötü muamele iddiasına dair soruşturmanın sona ermesinden sonra karara bağlanmış ise de aynı görüntülerin incelenmesi sonucu çelişki oluşturacak şekilde tespitite bulunulmasının soruşturma makamlarının göstermesi gereken özen yönünden olumsuz bir izlenim oluşturduğu kanaatine ulaşılmıştır.

47. Son olarak -maddi boyuta ilişkin değerlendirmede üzerinde durulan- eldeki açık ve ikna edici unsurların varlığına karşın fiziksel müdahaleye/arbeye, başvurunun vücudunda oluşan yaralanmalara, direnme fiiline ilişkin makul bir açıklamada/değerlendirmede bulunulmadan fiziksel müdahalenin hiç olmadığı gerekçesi temelinde şüpheliler hakkında kovuşturmaya yer olmadığına kararı verilmesi etkili soruşturma yükümlülüğüne, başka deyişle maddi gerçeğin ortaya çıkarılması gerekliliğine dair ilkelerle bağdaşmamaktadır.

48. Açıklanan gerçeklerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Basri BAĞCI insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiği görüşüne katılmamıştır.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

49. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi halinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hallerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

50. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden soruşturma yapılmasına karar verilmesi ile 10.000 TL maddi, 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

51. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (*Aligül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

52. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

53. Başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. İhlalin Elâzığ Cumhuriyet Başsavcılığının kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

54. Bu durumda insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeni soruşturma ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden soruşturma yapılarak Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere Elâzığ Cumhuriyet Başsavcılığına (Soruşturma No: 2018/10011) gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

55. Öte yandan somut olayda ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için kötü muamele yasağının ihlali nedeniyle manevi zararları karşılığında başvurucuya net 67.500 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

56. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucu maddi zarar ile ihlal arasındaki illiyet konusunda herhangi belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

57. Kendisini vekille temsil ettiren başvurucuya 9.900 TL vekâlet ücretinin ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin **KABULÜNE**,

B. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın **KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE**,

C. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının; maddi boyutunun **İHLAL EDİLDİĞİNE** Basri BAĞCI'nın karşı oyu ve **OYÇOKLUĞUYLA**, usul boyutunun **İHLAL EDİLDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE**,

D. Kararın bir örneğinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Elâzığ Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 67.500 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE

F. 9.900 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/10/2022 tarihinde karar verildi.

Başvuru Numarası : 2018/26782

Karar Tarihi : 5/10/2022

KARŞIOY

Başvurucu ceza infaz kurumu infaz görevlileri tarafından odasına girilmek suretiyle kötü muameleye maruz bırakıldığını iddia ederek yakınmada bulunmasına rağmen ilgililer hakkında yürütülen soruşturma, kovuşturma yapılmasına yer olmadığı kararı ile sonuçlanmıştır.

Ceza soruşturması sürecinde başvurunun etkili eyleme maruz kaldığını teyit eden adli raporu düzenlendiği halde olaya karıştığı iddia edilen infaz koruma görevlilerinin beyanları Cumhuriyet savcısı yerine kurum ikinci müdürü tarafından alınmıştır.

Bu husus tek başına soruşturmanın etkin, bağımsız ve tarafsız merciler eliyle yürütülmediğinin bir göstergesi olup insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamelede bulunma yasağının usul boyutunun ihlali mahiyetindedir.

Olayın maddi boyutuna ilişkin olarak çoğunluk tarafından ihlal sonucuna ulaşılması ise hukuki olarak bazı sakıncalar ihtiva etmektedir.

Öncelikle somut olay özelinde, yeterli bir tahkikat işleminin yapılmadığını kabul edip ardından da maddi boyuttan ihlal kararı verilmesi, soruşturmada olayın şüphelisi konumunda olan kişilerin bu suçu işlediklerinin peşinen kabulü anlamına da geleceğinden bu kişilerin masumiyetleri açısından ayrı bir sorun oluşturacaktır.

Diğer taraftan maddi boyuttan verilecek ihlal kararı olayın başvuru tarafından aktarılan versiyonuna üstünlük tanınması gibi bir anlama gelecek olup, olayda karşı anlatımı destekleyen somut verilerin de göz ardı edilmesi sonucunu doğuracaktır.

Somut olayda diğer bir mahkûmun başlattığı slogan atma eylemine karışan başvurucuya başlangıçta bir müdahale yapıldığında tereddüt bulunmamaktadır. Müdahale ederken oda içerisinde neler yaşandığı, ortamda kamera bulunmaması nedeniyle, ihtilaflı olmakla birlikte başvurunun adli tıp raporunda tanımlanan yaralanmaları dikkate alındığında kendisine fiziksel bir gücün uygulandığı aşikardır.

Diğer taraftan olaya karışan infaz koruma memurlarının da yaralandığı dikkate alındığında karşılıklı bir mücadelenin varlığı ihtimali ağırlık kazanmaktadır. Usul açısından verilecek ihlal kararını takiben tarafsız ve bağımsız soruşturma mercilerince yapılacak bir soruşturmada müdahalenin orantılı olup olmadığı değerlendirilecektir.

Bununla birlikte kameraların aktif olduğu koridorda başvurunun yürümek istemeyip kendisini yere attığı ve bu durumun birkaç kez tekrarlandığı yönündeki bilirkişi tespiti ise olayın gerçekleşme şartlarına ilişkin şüpheli anlatımlarının da temelden yoksun olmadığını ortaya koymaktadır.

Bu nedenlerle maddi boyuttan ihlal verilmesini gerektirecek verilerin tartışılmalı olduğunu değerlendirdiğimizden, ihlal kararına sadece usul ciheti itibarıyla iştirak edilmiştir.

Üye
Basri BAĞCI